proLékaře.cz | 13.11.2026

Dopis redakci

Vážená redakce,
na pohled neutrální a popisný editorial publikovaný v prvním letošním čísle České a slovenské neurologie a neurochirurgie [1] a rekapitulující aktivitu časopisu za rok 2019 ve mně paradoxně vzbudil řadu úvah a otázek. Snad právě proto, jak je jen popisný. Neměl by výroční editorial vlastně hýřit nápady, plány a vizemi? Jsem přesvědčen, že odborný časopis indexovaný na Web of Science (WoS) by se neměl spokojit s deskriptivní statistikou namísto jasně komunikované vydavatelské politiky. V tomto smyslu mi uniká opodstatnění závěrečného zhodnocení roku 2019 jako úspěšného. Čím byl vlastně tento rok (rok 2019) pro časopis úspěšný? Text editorialu je díky uváděným údajům na jistých místech dokonce úsměvný. Např.: „26 článků v angličtině představuje 30% nárůst", nebo: „Pokud se týká hodnoty impakt faktoru, tato činila za rok 2018 0,355. Jednalo se sice o pokles oproti historicky nejvyšší hodnotě 0,508…", a tak podobně. K tématu impakt faktoru se ještě vrátím.

Jako aktivnímu vědci v oboru neurologie a nyní současně i rektoru druhé největší univerzity v ČR mě velmi zajímá stav a zdroje pro výzkum nejen v mém vlastním oboru. Nové hodnocení výzkumných organizací dle Metodiky 17+ představuje jasně viditelný odklon od kvantity a (pod)průměrnosti směrem ke kvalitě a excelenci. Cesta z malého českého rybníku bude ještě dlouhá, nicméně je jasně dána a „propis" Metodiky do hodnocení jednotlivých vysokých škol a s ním spojeném financování výzkumu již nyní přináší stratifikaci našich vzdělávacích a výzkumných organizací (pro řadu poměrně bolestnou stratifikaci).

Česká republika je velmi specifická vydáváním místních časopisů, ve kterých publikuje značné množství autorů z téže země. Procento takových časopisů je mnohem větší než v jiných zemích vyspělé Evropy. Jsem bytostně přesvědčen, že česká vědecká (nejen lékařská) komunita nepotřebuje takové množství pseudovědeckých časopisů. Editorial na mou osobu působí dojmem udržování kontinuity bez jasného signálu, že časopis chce vybřednout z každoroční rutiny a snad také přispívat k mezinárodní viditelnosti českého výzkumu. Působí jako profesní periodikum (což by bylo v pořádku, pokud si tuto politiku časopis definuje, ale to se neděje), jen s impakt faktorem. Snad každá disciplína lékařských věd má svůj časopis, který se tváří vědecky a usiluje o indexaci v mezinárodní databázi WoS nebo Scopus. Motivace pro tuto snahu je nasnadě. Je to systém českého hodnocení vědy a akademických kvalifikací. Řada časopisů by mohla být bez problému řazena do profesních periodik shrnujících nejnovější poznatky v oboru nevědecké lékařské komunitě a přestat s hrou na polymorfa, někdy vědeckého a někdy profesního. U časopisu Cesk Slov Neurol N se na 338 ze 409 publikací v letech 2016–2018, tj. 83 %, podíleli autoři z pouhých tří(!) českých výzkumných organizací: Univerzity Karlovy, Univerzity Palackého a Masarykovy univerzity. Takový profil již budí dojem samizdatu. U časopisů s velkým podílem autorů z jedné instituce dokonce může existovat podezření na kvalitu recenzního řízení, které je pro vědecký časopis alfou a omegou jeho pověsti a prestiže. Komunikace výzkumu v lokálním jazyce nepochybně generuje rovněž dopad, jakkoli lokální, a podporuje relevanci lokálního výzkumu. Pak zde ale opět chybí jasná politika časopisu. Pohybovat se v lokálních profesních vodách a zároveň sledovat indikátory s relevancí v mezinárodní komunitě vědeckých časopisů je jistý druh antagonizmu. Tak jako tak, s pouhým odkazem na více než 80letou tradici si bohužel moderní vědecký časopis již nevystačí.

A nyní již k zmiňovanému impakt faktoru. Vezměme jej nyní jako symbol bibliometrického přístupu k publikační aktivitě časopisu. Měřitelný impakt faktor samotný opravdu není výrazem kvality časopisu, jak se píše na webové stránce Cesk Slov Neurol N. Web of Science po splnění jistých taxativních kritérií rozhodne, zda bude časopis indexovat, a impakt faktor mu přiřadí až v případě, že dosáhne jisté míry citovanosti. Je to tedy „jen" indikátor citačního dopadu, nicméně s velkým vlivem v široké vědecké komunitě. Je vlastně úsměvné, že časopis statisticky sleduje hodnotu impakt faktoru, ale nepodporuje nástroje, které vedou k vyšší citovanosti a tím i impakt faktoru. Časopis s méně než čtvrtinovým podílem článků v angličtině vyšší množství citací v mezinárodní databázi WoS nezíská, ani kdyby se zde náhodou publikoval průlomový výzkum. Jednak příliš neláká aktéry kvalitního výzkumu (zmíněno v editorialu: „…nižší kvalita článků nabízených ze zahraničí") a jednak si takové články přečte málokdo, kdo publikuje v časopisech na WoS. Základní výzkum pak nemůže mít větší než lokální dopad a s ohledem na oborové zvyklosti doslova zapadne. Jednoduchá analýza citujících publikací ukazuje, že z 2 411 článků za celou existenci časopisu je pouze 911 článků alespoň jednou citováno a z toho ještě celá polovina (446) citována právě jednou. Přikročíme-li k citujícím článkům, u 1 326 článků citujících články v Cesk Slov Neurol N za celou jeho historii je v 1 176 případech autor z České nebo Slovenské republiky (89 %) a v 751 případech (57 %) se jedná dokonce o tentýž časopis – Českou a slovenskou neurologii a neurochirurgii. Dalšími citujícími časopisy v seznamu jsou převážně další české nebo slovenské časopisy indexované na WoS. Jaký má v tomto případě smysl hájit se přiděleným impakt faktorem, který navíc časopis řadí do 4. kvartilu (Q4) jak v kategorii Neurovědy (Neurosciences, 261. z 267 časopisů), tak i v kategorii chirurgie (Surgery, 200. místo z 203 časopisů)? [2]. Záměrně si vezmu k porovnání zahraniční časopis Journal of the Neurological Sciences, který rovněž není rozhodně na předních místech rankingu v neurologii (Q2/Q3), a ten má autocitovanost 3 % (!).

Aby můj příspěvek vyzněl poněkud smířlivěji, nemám nic proti vycházení profesních periodik a také jsem si vědom, že lokální časopisy jsou obecně legitimní formou komunikace výzkumu a nových diagnosticko-léčebných postupů (např. časopis Neurologie pro praxi, v případě mého oboru). Současně si však myslím, že by v takovém případě měla být jasná vydavatelská politika, která nebude podporovat českou hru na vědecký časopis. Profesní časopis má svou jasně vymezenou roli. V případě, že časopis usiluje o formát vědeckého periodika, neměl by se spokojit s kvalitativní setrvačností a nekompromisně trvat na nejvyšších standardech vědeckého publikování typického v daném oboru. V lékařských vědách je to jednoznačně angličtina a mezinárodní srovnání.

Literatura

1. Herzig R. Editorial. Cesk Slov Neurol N 2020; 83/116(1): 3.
2. Web of Science, Clarivate Analytics. [online]. Available from URL: https://clarivate.com/webofsciencegroup/solutions/web-of-science/.

Poděkování za přípravu podkladů: Mgr. Michal Petr, odbor výzkumu rektorátu Masarykovy univerzity.

prof. MUDr. Martin Bareš, Ph.D.